

3. Каленюк О., Панфілова О. Актуальні мистецькі практики: особливості впровадження в навчальний процес ЗВО. *Актуальні питання гуманітарних наук*: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2022. Вип. 47, Т. 2. С. 55–60.

4. Сільваші Т. Реальність. Київ: Видавництво Артбук, 2017. 160 с.

5. Склярєнко Г. Сучасне мистецтво України. Портрети художників. Київ: ArtHuss, 2016. 400 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-9>

СРОДНА ПРАЦЯ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА ФЕНОМЕН ІКІГАЙ У ЯПОНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ПОРІВНЯННЯ

Пригода-Донець Т. М.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри культурології

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Пошук себе, свого призначення у світі, осмислення свого місця через філософію, релігію, мистецтво, буденну діяльність – це чи єдина місія людини впродовж усього свого існування крізь тисячоліття. Поняття сродної праці Г. Сковороди якраз з таких досвідів самовтілення і саморозгортання, екзистенційної присутності, що дає відчуття свободи, творчості і щастя водночас, правда, часто нівелюючі загальноприйняті уявлення про ідеальне життя. У японській культурі схожим є поняття ікігай, що дедалі більше набуває популярності у західному світі, пропонуючи рідкісну гармонійну єдність особистого збування і суспільного блага. Ідея сродної праці Сковороди і японська концепція ікігай належать до різних культурних традицій, але обидві репрезентують спільний пошук: осмислення сенсу життя, гармонії між внутрішнім покликанням і зовнішнім діянням. У культурологічному вимірі вони постають як дві форми «антропології гармонії»: українська – через духовно-християнський та екзистенційний досвід, японська – через буддійсько-синтоїстський баланс життя і служіння світу.

Сковорода вводить поняття сродної праці як діяльності, що відповідає «заставі», внутрішній природі людини, її покликанию. Він вважав, що щастя людини залежить не лише від зовнішніх умов, а від відповідності між здібностями, нахилами і вибраною справою. У соціальному контексті ця категорія мала й ідею справедливості:

не кожна праця відповідає людині, якщо йдеться про працевлаштування «зі збитком» власної натури. Сродна праця – це поєднання особистого задоволення, реалізації і суспільної корисності. «Сродна праця» виступає як культурний й етичний ідеал: людина, яка займається тим, що їй «до роду», реалізує свою природу і відповідає божественному чи духовному покликанию. Ця ідея відображає антропологічну модель, де людське призначення, самопізнання і діяльність утворюють єдність. Сковорода розвиває поняття сродності як відповідності між внутрішньою природою людини (серцем, душею) і зовнішнім ділом (працею). Сродна праця є не просто професійною самореалізацією, а духовним шляхом до свободи. «Сродна праця то єсть істинне життя; хто знайшов її, той віднайшов свій рай» [2, с. 102]. У цьому вченні поєднуються ідеї самопізнання, внутрішньої свободи, природовідповідності. Людина щаслива не тоді, коли має все, а коли живе «по серцю», тобто відповідно до своєї природи. Сковорода протиставляє «сродну працю» примусовій, нещирій, несродній діяльності, яка відчужує людину від самої себе. Етична формула Сковороди – бути у злагоді з собою, служачи іншим. Така позиція утверджує активне, але ненасильницьке ставлення до світу: робити те, що любиш, і світ стане кращим.

Термін «ікігай» буквально може перекладатися як «причина жити», «сєнс життя». Його культурне осмислення сягає доби Хейан (IX–XII ст.), але як філософська концепція розвивається у XX ст. У японському контексті це поняття означає діяльність чи стан, який дає життю цінність і радість, і проявляється у взаємодії: що люблю, у чому вправний, що потребує світ, що можу отримати винагороду. Ікігай виступає як модель поєднання індивідуального сєнсу (що люблю, чим вправний) і соціального значення (що світ потребує). У культурі Японії цей концепт інтегрований у повсякденне життя як спосіб тривалого, змістовного життя: наприклад, у регіоні Окінава він пов'язаний із довголіття. Сьогодні ікігай часто використовується у психології, коучингу й культурі саморозвитку як інструмент пошуку призначення.

Японський науковець і письменник Кен Моґі виокремлює п'ять основ ікігай: 1) почати з малого, 2) звільнитися від себе, 3) гармонізуватися з природою, 4) радіти дрібницям, 5) бути в теперішньому [1]. Таким чином, ікігай – це не кар'єрний успіх, а стан цілісності між тим, що людина любить, у чому компетентна, що потрібно іншим і за що вона може здобути визнання. Ікігай отримав широку популярність як метод саморозвитку, мінімалізму й життєвого стилю у західній культурі і в Україні зокрема.

Обидва поняття акцентують на відповідності людини і її діяльності: природних нахилів у Сковороди та особистого сєнсу в ікігай. Обидва підходи підкреслюють цінність дії як способу реалізації: не просто праця заради заробітку (Сковорода) або життя без сєнсу (японський

контекст), а діяльність із значенням. Обидва мають етичний вимір: праця/дія повинні бути не лише ефективними, а й морально значущою, що приносить задоволення та самореалізацію. Обидва включають елемент внутрішньої свободи: Сковорода – свобода через проживання своєї природи; ікігай – сенс життя, що дає мотивацію вставати шоранку. Варто зазначити різний культурно-історичний контекст: «сродна праця» – український етичний концепт XVIII ст., що критично ставився до традиційної ієрархічної праці; ікігай же – японська концепція, що розвивалася як частина життєвої філософії, без прямої соціальної критики праці. Сковорода зосереджувався на праці як покликанні, що відповідає природним задаткам; ікігай має трохи інший фокус: сенс життя, щоденну діяльність, участь у спільноті. Обидва концепти можуть бути ресурсом у сучасному світі, де праця часто стає джерелом невдоволення: вони пропонують переосмислення роботи як сенсу, а не лише засобу.

У глобалізованій, цифровій культурі активне занепокоєння «сенсом життя» і «справжньою справою» робить ці ідеї актуальними: пошук «зі смыслом», «з покликанням», «з балансом». З практичної точки зору, ці концепти можуть застосовуватися у освіті, коучингу, культурній політиці. Вони пропонують модель, де індивід не лише виконує функцію, а творить себе через діяльність. Ймовірно, що «сродна праця» може стати важливим елементом українського культурного дискурсу самореалізації, а ікігай – корисним містком до глобальної дискусії про призначення й задоволення в житті. Ці поняття – культурно-історично різні, але концептуально суголосні способи осмислення того, як людина може жити згідно зі своєю сутністю, з покликанням, з сенсом. Через них ми бачимо, що робота може бути не тягарем, а радістю; не лише джерелом доходу, а джерелом натхнення і щастя. І в сучасному світі ці ідеї можуть надати гуманістичної альтернативи вимогам продуктивності, ефективності та беззмістовній активності. Онтологічною основою сродної праці є самопізнання, духовна свобода, життя «по сродності», ікігай – внутрішній баланс, служіння, щоденна радість буття. У Сковороди етичний принцип сродної праці передбачає не йти проти природи, навпаки, слідувати природнім талантам і здібностям, реалізовувати їх у світі у служінні і духовному самовираженні, досягати «раю на землі», у духовній гармонії. Ікігай – це бути в потоці, теж не протиставлятися світові, жити у співбутті з іншими у спільній користі, перебувати у постійній тихій радості у буденному існуванні.

І «сродна праця», і ікігай формують антропологію цілісності – людину як єдність душі, тіла і дії. Вони вкорінені у локальних духовних традиціях, але мають універсальний зміст: шлях до гармонії з собою і світом. Для сучасної культурології обидві концепції є альтернативою риториці успіху та продуктивності, що домінує в актуальній

культури. Обидві пропонують модель етичної самореалізації, де праця постає не як обов'язок, а як форма духовного розкриття людини.

Література:

1. Могі К. Маленька книжка ікігай. Секрети щастя по-японському. Київ: Видавництво РМ, 2019. 160 с.
2. Сковорода Г. Благодарний Еродій. Повне зібрання творів : у 2-х т. Київ : Наукова думка, 1973. Т. 2. С. 99–118.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-630-3-10>

УКРАЇНСЬКИЙ АВАНГАРД: ЖІНОЧА ПРИСУТНІСТЬ

Столярчук Н. М.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології*

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Касянчук К. В.

*студенка IV курсу факультету культури та мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Український авангард початку ХХ століття став одним із найпопулярніших явищ у світовому мистецтві, радикально змінивши уявлення про форму, колір та простір. Важливою особливістю цього періоду є активна участь жінок-художниць, які не лише стояли біля витоків нових напрямів (кубофутуризму, конструктивізму, симультанізму), а й стали теоретиками та реформаторами візуальної мови. Творчість Олександри Екстер, Соні Делоне та Віри Ермілової демонструє тяглість української традиції, інтегрованої в європейський контекст [1].

Олександра Екстер посідає центральне місце в ієрархії українського авангарду як мисткиня-універсал, чий творчий шлях став унікальним синтезом європейського інтелектуалізму та української стихійної вітальності. Її роль у мистецтві початку ХХ століття виходила далеко за межі традиційного живопису: О. Екстер виступила головним медіатором між Парижем та Києвом, адаптуючи радикальні знахідки Пабло Пікассо та Жоржа Брака до місцевого ґрунту. Проте, на відміну від стриманого в кольорах західного кубізму, її роботи вирізнялися особливою колористичною напругою. О. Екстер зуміла інтегрувати у свої кубофутуристичні композиції ритміку та барвистість українського